

Araştırma Makalesi / Research Article

Türk ve Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Belirlenmesi*Determining the Cognitive Structures of Turkish and Syrian Secondary School Students Regarding the Concept of Citizenship*Rabia ÜNAL ¹ & Hüseyin ÇALIŞKAN ²

Geliş/Received: 03.07.2024

Kabul/Accepted: 20.10.2024

Öz

Bu araştırma, Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin “Vatandaşlık” kavramına yönelik bilişsel yapılarını Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) aracılığıyla ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırma için hazırlanan Kelime İlişkilendirme Testi kullanılmıştır. Öğrencilerden kendilerine verilen süre içerisinde “vatandaşlık” anahtar kavramıyla ilgili akıllarına gelen kelimeleri Kelime İlişkilendirme Testine yazmaları istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu maksimum çeşitlilik örnekleme ile seçilmiş, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinde öğrenim gören 160’ı Türk, 165’i Suriyeli olmak üzere 325 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda “Vatandaşlık” kavramına ilişkin elde edilen kelimeler tablolaraştırılarak incelenmiş, tekrarlanan kelimeler dikkate alınarak belirlenen kesme noktaları doğrultusunda kavram ağları oluşturulmuştur. Araştırmada Türk ortaokul öğrencileri tarafından Vatandaşlık kavramına yönelik 93, Suriyeli ortaokul öğrencileri tarafından 85 farklı kelime üretilmiştir. Bu kelimeler içinde Türk öğrenciler tarafından en çok tekrar edilen kelime “saygı” olmuştur. Bu kelimeyi çoktan aza doğru takip eden diğer kelimeler ise “birlik” ve “beraberlik” kelimeleri olmuştur. Suriyeli öğrenciler tarafından en çok tekrar edilen kelime “sevgi” olmuştur ve bu kelimeyi “vatan” ve “Türkiye” takip etmiştir. Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından vatandaşlık hakkında üretilen kelimelere ve frekanslarına bakıldığında sevgi, millet, yardımseverlik ve sorumluluk kelimelerin ortak türetildiği görülmüştür. Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından üretilen kelimelerde vatandaşlık kavramının değerler ile açıklandığı ve Suriyeli öğrencilerin vatan olarak Türkiye’yi benimsedikleri ve bir kimliğe sahip olmayı önemstedikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, kelime ilişkilendirme testi, bilişsel yapı, kavram, değer.

Abstract

This research was conducted to reveal the cognitive structures of Turkish and Syrian secondary school students regarding the concept of “Citizenship” through the word association test (WAT). The research used a survey design. The WAT prepared for the research was used as a data collection tool. The students were asked to write the words that came to their minds about the key concept of “citizenship” in the WAT within the time allotted. The research sample was selected by maximum variation sampling and consisted of 325 secondary school students, 160 of whom were Turkish and 165 were Syrian, studying in Kayseri in the 2022-2023 academic year. The words obtained related to the concept of citizenship were examined in detail by tabulating, and conceptual networks were created in line with the break-off points determined by considering the repeated

¹ Sorumlu Yazar/Corresponding Author, Dr., İnönü İlkokulu, Kayseri, Türkiye. E-mail: unalrabia0@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3467-7234>

² Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye. E-mail: caliskan06@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6849-1318>

words. In the research, 93 different words for the concept of citizenship were produced by Turkish secondary school students, and 85 different words were produced by Syrian secondary school students. Among these words, the most repeated word by Turkish students was “respect”, followed by “unity” and “togetherness”. The most repeated word by Syrian students was “love”, followed by “homeland” and “Türkiye”. Looking at the words and frequencies produced by Turkish and Syrian students about citizenship, it was concluded that the concept of citizenship was explained with values in the words produced by Turkish and Syrian students and Syrian students adopted Türkiye as their homeland and cared about having an identity.

Keywords: Citizenship, word association test, cognitive structure, concept, value

1. GİRİŞ

Vatandaşlığa ilişkin farklı tanımlamalar olsa da vatandaşlığın genel olarak birey ve devlet arasında meydana gelen siyasi bağ olarak ifade edildiği (Edge ve Copp, 2000; Battery, 2003 ve İbrahimoglu, 2014) söylenebilir. Marshall ve Bototomore (2000)’ye göre vatandaşlık bir toplumun tüm üyelerine tanınan sosyal statü olarak tanımlanmaktadır. Waltzer ve Heilman’a (2005) göre vatandaşlık bir siyasi otoriteye bağlı olan tüm bireylerin her açıdan eşit haklara sahip olması, Erdem’e (2012) göre vatandaşlık aynı toprak parçası üzerinde yaşayan bireylere verilmiş hukuki statüdür.

Bir ülkeye uyrukluk bağıyla ait olan kişi de vatandaş olarak ifade edilmekte ve demokratik ülkelerde yaşayanların ülke tarafından verilen haklardan faydalanabilmeleri için o devletin vatandaşı olmaları gerekmektedir (Karaman-Kepenekçi, 2008). Westheimer ve Kahne (2004) ise demokratik bir toplumda üç tip vatandaş olduğunu belirtmiştir. Bunlar; kişisel sorumluluğu olan, katılımcı ve adalet temelli vatandaşdır. Kişisel yükümlülüğü olan vatandaş: Çevresinde meydana gelen olaylara karşı sorumluluk sahibi vatandaşdır. Vergisini düzenli olarak öder ve kanunlara uyar. Doğal afet ve toplumsal kriz durumlarında gönüllü çalışmaya istekli olur. Yardım kampanyalarına gönüllü katılır, dünyada ve ülkesinde yardıma muhtaç insanlara yardım elini uzatır. Katılımcı vatandaş: Sivil toplum kuruluşlarına üyedir ve bu kuruluşların yönetim, organizasyon işlemlerini yürütme becerisine sahiptir. İktisadi kalkınmayı önemser ve çevre hususunda dikkatlidir. Ortaklaşa yürütülen görevleri başarmayı amaçlar. Devlet kurumlarının işleyiş mantığından haberdardır. Ülke yönetimine katılıma duyarlıdır. Adalet merkezci vatandaş: Bu düşünceye sahip vatandaşlar sosyal, politik ve iktisadi problemlerin gerçek sebeplerini bulmaya ve çözmeye çalışır. Etrafında karşılaştığı adaletsiz durumlar karşısında ses çıkartır ve çözümü için çaba sarf eder. Demokratik sosyal hareketleri ve sistemli değişimlerin nasıl etkili olabileceğini kavrayabilir. Adalet merkezci vatandaş katılımcı vatandaş gibi toplumun problemlerine duyarlıdır ve ilgili faaliyetlere katılımcıdır.

Safran (2008)’a göre etkili (iyi) vatandaş, “demokrasiye inanmış, vatandaş olma bilincine ulaşmış, vatanın önemini kavramış ve onu her türlü tehlikeden korumak için kendisini adanmış olmalıdır. Ayrıca, Atatürk ilkelerine gönülden bağlı ve onu geliştirip yüceltme sorumluluğuna erişmiş; hak sorumluluk ve özgürlük ve ödevleri konusunda anayasa ve onun temel ilkelerini uygulama noktasında bunu hayat felsefesi haline getirmiş bir yurttaş olmalıdır”.

İdeal vatandaşlık ise, sadece hukuki bir statü değil aynı zamanda toplumun iyi işleyişine katkıda bulunan ve toplumsal değerleri teşvik eden bir davranış biçimi olarak görülmektedir. İdeal ve etkin vatandaş Barr, Barth ve Shermis (1978), Sosyal Bilgilerin Doğası isimli kitapta kendisinden nelerin beklendiğini bilen ve bu beklentileri yerine getiren kişi olarak tanımlamış devlete ve millete karşı görev ve yükümlülük boyutunda açıklamıştır. Tupper ve Cappello’ya (2012) göre ideal vatandaşlar milliyetçilik ve milli gurur duygusu sergiler, ilişkilere saygı gösterir, toplumsal bir ahlak sergiler, çevre için sosyal açıdan onaylanmış bir

kaygıyı benimser ve resmi çok kültürlülüğü benimser. Tay'a göre ülkemizde ideal vatandaşın özellikleri şöyle sıralanmaktadır: Demokrasinin yapıcı bütünlüğüne inanmış, hak, hukuk ve adalet yolundan gitmiş, vatandaş olarak sorumluluklarını üstlenmiş, ülkesini her türlü tehlikeden korumaya çalışmış, Atatürk ilke ve inkılaplarını kendine rehber edinmiş, anayasanın korucu bütünlüğünü kavramış, özgürlük duygusu gelişmiş, laik ve sosyal hukuk devleti olma bilincini öğrenmiş, Türkiye Cumhuriyeti Devletini koruyup sonsuza kadar yaşatan kişidir (Tay, 2013). Bu bağlamda ideal vatandaşlık, sadece yasal yükümlülükleri yerine getirmekle kalmayıp toplumun daha iyi bir yer olması için aktif bir şekilde katkıda bulunmayı ifade eder.

21. yüzyılın başlarında haklar ve sorumluluklar kapsamında ele alınan vatandaşlık kavramı, bireylerin toplumdaki sorumluluklarını ön plana çıkararak aktif vatandaşlığa evrilmiştir. Aktif vatandaşlık, vatandaşların sosyal hayatta sorunları ifade etmede ve sorunlarla mücadelede ve bununla beraber hayat seviyelerini ilerletmede aktif şekilde bulunmalarını sağlayan olanaklardır (Kara ve Topkaya, 2012). Avrupa Konseyine göre aktif bir vatandaşın başlıca özellikleri arasında sosyal adaleti gözeterek eşitlikçi politikaları desteklemek, farklılıklara hoşgörü ile bakabilmek ve toplumun refahı lehine düzenlenen etkinliklere gönüllü olarak katılmak yer almaktadır. Ayrıca bireyin toplumdaki sosyal, ekonomik ve politik konulardaki almış olduğu kararların katılım süreci içerisinde anlamını bilmesi ve bu bilinç doğrultusunda toplumda etkililiğini gösterebilmesi aktif bir vatandaşın temel özellikleri arasında bulunmaktadır (Council of Europe, 2004). Etkin (aktif) vatandaşlık boyutu, demokrasi ve insan haklarına uygun olarak bireylerin herhangi bir baskı altında bulunmaksızın hür iradeleriyle siyasi yaşama katılımlarıdır (Golubeva, 2018).

Vatandaşlık kavramının bireylere nasıl kazandırıldığı ve bu kavramın pratikte nasıl uygulanacağı vatandaşlık eğitiminin konusudur. Vatandaşlık eğitimi; gençlerin vatandaş olarak kendi rollerinin ve sorumluluklarının farkındalığını sağlayacak şekilde yapılandırılmasıdır (Kerr, 1999). Vatandaşlık eğitimi bireylerin yerel, ulusal ve uluslararası ilişkilerini kapsayan evrensel bir eğitimidir (Kerr, 2003). Bu eğitimin etkili olabilmesi için eleştirel düşünme, katılım, empati, toplumsal farkındalık ve sosyal sorumluluk gibi becerilerin de geliştirilmesi önemlidir. Vatandaşlık eğitimi, bireylerin aktif bir şekilde toplumsal ve siyasal süreçlere katılmalarını, haklarını savunmalarını ve başkalarının haklarına saygı duymayı teşvik ederken aynı zamanda demokratik bir toplumun sürdürülebilirliğine katkıda bulunur. Dünyada meydana gelen sosyal değişimlere bağlı olarak demokratik toplumların bu değişimler karşısında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması ve gerekli davranışları göstermesi vatandaşlık eğitiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilmiş olduğunun bir göstergesi sayılabilir (Ersoy, 2007).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da vatandaşlık eğitimi vurgulanmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda " *Atatürk ilke ve inkılaplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştiren*" (1. madde); *geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştiren*; (2. madde) iyi yurttaşlar yetiştirilmesinde vatandaşlık eğitiminin gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun demokratik eğitim ilkesi de vatandaşlık eğitimine özel vurgulamalar yapmaktadır. "*Güçlü ve istikrarlı, hür ve*

demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışır” (1739 Sayılı MEB Temel Kanunu). Milli Eğitimin temel amacı öğrencileri, demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, Cumhuriyet sevgisi ve demokrasi bilinci gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir (Doğan, 2005).

Eğitim programlarının amacı her sınıf düzeyinde öğrencilere saptanan hedefler doğrultusunda gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak bir üst eğitim öğretim kademesine hazırlamak ve toplum içinde aktif, üretken, nitelikli, iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmektir (Sağırılı, 2005). İlköğretim döneminde etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilgiler (6- 7. sınıf) ve Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi (8. sınıf) derslerinde evrensel ve ulusal değerler birlikte ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na göre, 7. sınıf sonunda öğrencilerin; “Bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir birey olarak yetişmesi” hedeflenmiştir (MEB, 2005). Sosyal bilgiler dersinin temel amacı bu bilgi, beceri ve değerler ile donatılmış iyi vatandaşlar yetişmesini sağlamaktır (NCSS, 2005). Sosyal bilgiler ders programında yer alan bu kazanımlar hukukla ilgili konu ve kavramlarla ilişkilendirilerek haklar ve sorumluluklar temelinde aktif vatandaş yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Gökdemir ve Polat, 2019).

Vatandaşlık bilincinin gelişmesi, ülkede yaşayan bireylerin vatan sevgisinin güçlenmesini, vatanının gelişmesi için daha fazla gayret içerisinde olmasını sağlamaktadır. Bir ülkede vatandaşlık kavramının tam olarak yerleşebilmesinde önemli kavramlardan biri de insan haklarıdır (Uyangör, 2007). Tüm bu açıklamalardan hareketle vatandaşlığın teorik alt yapısının ya da kuramsal bileşenlerinin insan olmak, hak ve özgürlükler, görev ve sorumluluklar, etkin (aktif) vatandaşlık ve birlikte yaşama (çok kültürlülük / çeşitliliğe çoğulcu bakış)boyutlarıyla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Vatandaşlık algısı, vatandaşların bir ülkeye ait olma durumlarına ilişkin bir kavramdır (Çevik ve Erçetin, 2021). Vatandaşlık algısı, vatandaşların ülkeye aidiyet duygusu, vatandaşlık hakları ve sorumlulukları, vatandaşlık kimliği ve vatandaşlık değerleri gibi unsurları kapsar (Çakmak, 2018). Vatandaşlık algısı, vatandaşların ülkeye karşı tutumlarını, davranışlarını ve değerlerini şekillendiren önemli bir faktördür (Yıldız, 2018).

Suriye’de çıkan iç savaş sonucu ülkemize göç eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin vatandaşlık algısının toplumsal uyum, hukuki ve sosyal hakların anlaşılması, sosyal katılım, dil öğrenimi ve ekonomik entegrasyon gibi kritik alanlarda önemli rolü vardır. Vatandaşlık eğitimi, geçici koruma altındaki Suriyelilerin yeni toplumlarının değerlerini ve kurallarını öğrenmelerine yardımcı olarak, toplumsal çatışma risklerini azaltır, uyum süreçlerini kolaylaştırır ve hukuki statülerini, sahip oldukları hakları anlamalarına olanak tanır. Böylece bu haklardan etkin bir şekilde faydalanmaları sağlanarak hem geçici koruma altındaki kişiler hem de ev sahibi toplum için faydalı bir süreç sunulur. Gerçekleşen göç olaylarıyla farklı kültürler karşılaşmaktadır ve farklı kültüre ve yaşam tarzına sahip insanların bir arada yaşama zorunluluğu toplumsal uyumla ilgili önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır (Aksoy, 2012). Eğitim sistemleri değişen koşullar içerisinde vatandaşlık görevlerini yerine getirebilen ve vatandaşlığı gerçek anlamda benimsemiş bireyler yetiştirmeyi amaçlar (Öztürk ve Deveci, 2011). Bu amaç doğrultusunda Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim

sistemine uyumlarını sağlamak için çeşitli adımlar atılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği önemli bir proje olan Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi (PCTES) projesi de bu sürece önemli katkılar sunmaktadır. Bu proje kapsamında Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı iller başta olmak üzere birçok ilde Türkçe öğreticileri görevlendirilerek öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları aşılmaya çalışılmaktadır.

Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık algısı, Türkiye'de yaşayan mültecilerin sosyal uyum sürecinde önemli bir faktördür. Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık algısı, Türkiye'de kalıcı bir şekilde yaşamak isteyip istemedikleri, Türk vatandaşlarıyla nasıl bir ilişki kurmak istedikleri ve Türk vatandaşlarının kendilerine nasıl davrandığı gibi konuları kapsar. Bu çalışma ise on yıldan fazla süredir ülkemizde yaşayan Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarını Türk öğrencilerin de bilişsel yapılarıyla karşılaştırarak ele almaya çalışmaktadır. Böylece vatandaşlık kavramı farklı paydaşların bakış açıları ile değerlendirilmiştir. Vatandaşlık algısı, bireyin topluma, devlete ve diğer bireylere yönelik anlayışını ifade eder. Demokratik süreçlere katılım ve toplumsal uyum açısından önemli olan vatandaşlık algısı, toplumsal sorumluluk, katılım ve dayanışma gibi değerleri şekillendirirken toplumun sağlıklı işleyişine de katkıda bulunabilir. Bu nedenle bu araştırmada "Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi aracılığıyla belirlenmesi" amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarını incelemeyi amaçlayan bu araştırma betimsel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte olmuş veya hâlen devam eden bir olayı, olduğu şekilde tasvir etmeyi ve tanımlamayı amaçlamaktadır. Burada önemli olan, olayı uygun bir şekilde gözleyip, sonuçları ortaya koymaktır" (Karasar, 2014)

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022- 2023 eğitim öğretim yılında Kayseri'de öğrenim gören 160'ı Türk, 165'i Suriyeli olmak üzere 325 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu seçilirken maksimum çeşitlilik örnekleme esas alınarak Türk ve Suriyeli öğrencilerden seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin kendi içinde benzeşik fakat farklı durumlardan seçilmesi (farklı sosyokültürel ve ekonomik çevrelerden) oluşturulur ve bu çeşitliliği maksimum derecede yansıtmak amaçlanır (Baltacı, 2018). Maksimum çeşitlilik örneklemeyle benzersizlikleri ortaya koymak için örnekleme özgü her bir durumun ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde tanımlanması, heterojenlikten ortaya çıkan önemli ortak kalıpların ve bunların değerinin ortaya çıkarılması söz konusudur (Patton, 2002). Maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla belirlenen katılımcıların seçiminde 2022- 2023 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinde yer alan yabancı uyruklu öğrencilerin buldukları semtlerdeki okullarda cinsiyet, akademik başarı, Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenme durumları ve sınıf düzeyleri bakımından farklı öğrencilerin olması gibi durumlar dikkate alınmıştır. Katılımcı öğrencilerin akademik başarıları ve Türkçeyi ne düzeyde öğrendiklerine dair bilgiler okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşler doğrultusunda tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan 3 okulda 5. sınıf düzeyinde 40 Türk ve 59 Suriyeli öğrenci, 6. sınıf düzeyinde 41 Türk ve 45 Suriyeli öğrenci, 7. sınıf düzeyinde 32 Türk ve 36 Suriyeli öğrenci, 8. sınıf düzeyinde

47 Suriyeli ve 25 Türk öğrenci araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların 182’si kız öğrencilerden, 143’ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1. Türk ve Suriyeli öğrencilerden oluşan çalışma grubu

	Sınıf Düzeyi	Kız	Erkek	Toplam
Türk öğrenciler	5. Sınıf	24	16	40
	6. Sınıf	21	20	41
	7.Sınıf	18	14	32
	8. Sınıf	28	19	47
Suriyeli öğrenciler	5. Sınıf	33	26	59
	6. Sınıf	21	24	45
	7.Sınıf	25	11	36
	8. Sınıf	12	13	25
	Toplam	182	143	325

2.3. Veri Toplama Aracı

Türk ve Suriyeli ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin “vatandaşlık” kavramına yönelik algılarını incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada veri toplanma aracı olarak KİT (Kelime İlişkilendirme Testi) kullanılmıştır. Bahar ve Özatlı’ya göre bu testte öğrenci, herhangi bir konuya yönelik olarak verilen anahtar kavramlarla ilgili aklına gelen kelimeleri cevap olarak yazar. Burada öğrencinin cevap olarak yazdığı kelimelerin sırası, onun bilişsel yapısındaki kavramlar arası bağlantıları ve anlamsal yakınlığı ortaya koyduğu kabul edilir. Yani, öğrencinin anahtar kavramla ilgili verdiği cevaplardaki kelimelerin sırasının, onun anlamsal belleğindeki ilgili kavrama yönelik bağlantıları ve anlamsal ilişkileri ortaya koyduğu düşünülmektedir (Bahar ve Özatlı, 2003). KİT iki boyuttan oluşturulmaktadır. Bu boyutlardan birincisi yapılan KİT ile ilgili açıklamaları veya yönergeleri içerirken, ikincisi ise ilgili anahtar kavram/kavramlara yönelik çalışma yapraklarından oluşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada kullanılan KİT iki aşamalı olarak tasarlanmıştır. İlk aşamada yapılacak olan KİT ile ilgili açıklamalar yapılırken, ikinci aşamada “vatandaşlık” anahtar kavramına yönelik Kelime İlişkilendirme Testi çalışma yaprağı bulunmaktadır.

Vatandaşlık deyince aklınıza gelen kelimeleri yazınız.

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

VATANDAŞLIK:

Yukarıdaki cevap kelimelerinize ilişkin bağlantılı bir cümle yazınız.

.....
.....

Şekil 1. Vatandaşlık Kelime İlişkilendirme Testi

Uygulamaya başlamadan önce katılımcılara kelime ilişkilendirme testine ilişkin açıklamalar yapılmış ve testin daha kolay uygulanmasını sağlamak amacıyla önce öğrencilere KİT tanıtılmış ve farklı bir kavram üzerinden örnek bir uygulama yapılmıştır. Test uygulanırken vatandaşlık kavramının zihinlerine getirdiği ilk kavramları yazmaları için 30 saniye, vatandaşlık kavramıyla ilgili cümle yazmaları için 1 dakika sürelerinin olduğu söylenerek asıl uygulamaya geçilmiştir. 30 saniyelik süre, daha önceki bazı çalışmalarda da esas alınmış ve uygun zaman dilimi olarak gösterilmiştir (Kempa ve Nicholls, 1983; Polat, 2013; Keskin ve Örgün, 2015). Testin ikinci aşamasında vatandaşlık kavramı 10 kez alt alta sıralanmıştır. Alt alta 10 kez yazılmasının nedeni zincirleme cevap riskinin önüne geçmektir. Aksi halde katılımcı anahtar kavram yerine cevap olarak yazdığı kavramın çağrıştırdığı kelimeleri yazma ihtimali ortaya çıkabilmektedir (Keskin ve Örgün, 2015). Katılımcılara belli süre içerisinde cevap vermelerinin istenmesinin ve uyarıcı kelimenin alt alta verilmesinin nedeni zincirleme cevap riskini önlemektir (Polat, 2013). Öğrencilerin ikinci aşamada cümle kurması ise, vatandaşlık kavramı ile ilgili algılarına yönelik kanıt olarak kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Testin uygulanması aşamasında öğrencilerin anahtar kavramla ilgili cümle yazıp yazmamalarına dikkat edilmiş, kavramla ilgili cümle yazmayan öğrencilerin testleri değerlendirmemiştir. Kavramlara ilişkin yazılan cümleler verilerin analizi aşamasında tek tek incelenmiştir. İlgili cümlelerin öğrencilerin oluşturdukları kelimelerle bağlantılı olup olmadığına ve kavram yanılıklarını içerip içermediğine bakılmış, bu bağlamda uygun olmayan cümleler değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmada Türk ve Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarını karşılaştırmak amacıyla cümleler kavramlara ilişkin kanıt olarak kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 8'i vatandaşlık kavramı ile bağlantılı bir cümle kurmadığı, 10'u kavramla ilgili cümle yazmadığı için kapsam dışı bırakılmış, 325 öğrenciden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Türk öğrenciler TÖ1, TÖ2,...TÖ160

şeklinde, Suriyeli öğrenciler SÖ1, SÖ2,...SÖ165 şeklinde kodlanmıştır. Bu süreçte öncelikle vatandaşlık kavramına ilişkin cevap kelimeler Türk ve Suriyeli öğrenciler için ayrı olmak üzere frekans tablolarına kaydedilmiştir. Daha sonra bu tablolar ayrıntılı bir şekilde incelenerek yorumlanmıştır. Ayrıca Türk ve Suriyeli öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymak amacıyla vatandaşlık kavramına ilişkin frekans tablolarındaki cevap kelimelerden kavram ağları oluşturulmuştur. Bu süreçte de Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından hazırlanan kesme noktası tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte, frekans tablosunda, Kelime İlişkilendirme Testindeki herhangi bir anahtar kavram için en fazla verilen cevap kelimenin 3-5 sayı aşağısı kesme noktası olarak kullanılır ve bu cevap frekansının üstünde bulunan cevaplar haritanın ilk kısmındaki bölüme yazılır. Daha sonra kesme noktası belirli aralıklarla aşağıya çekilir ve tüm anahtar kelimeler haritada ortaya çıkıncaya kadar işlem devam eder.” (Akt. Bahar ve Özatlı, 2003) Bu açıklamalar göz önünde bulundurularak vatandaşlık kavramına ilişkin frekans tablolarındaki tekrarlanan kelimeler dikkate alınmış ve kesme noktaları belirlenmiştir. Yapılan bu işlemler sonucunda kavram ağlarındaki kesme noktalarında bulunan anahtar kavramlara ilişkin cevap kavramlar ve bunlar arasında bulunan ilişkilere yer verilmiştir. Böylelikle Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin bilişsel yapıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu kesme noktalarının konuyla ilgili çalışan 3 uzman tarafından incelenmesi istenmiştir. İnceleme sonucunda 20 ve üstü, 15-19 aralığı, 10-14 aralığı ve 5- 9 aralığı olmak üzere dört kesme noktası belirlenmiştir. Belirlenen bu kesme noktaları doğrultusunda da kavram ağları şekillendirilmiştir.

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Testin uygulanması aşamasında öğrencilerin anahtar kavramla ilgili cümle yazıp yazmamalarına dikkat edilmiş, kavramla ilgili cümle yazmayan öğrencilerin testleri değerlendirmemiştir. Kavramlara ilişkin yazılan cümleler verilerin analizi aşamasında tek tek incelenmiştir. İlgili cümlenin öğrencilerin oluşturdukları kelimelerle bağlantılı olup olmadığına ve kavram yanılıklarını içerip içermediğine bakılmış, bu bağlamda uygun olmayan cümleler değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmada Türk ve Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarını karşılaştırmak amacıyla cümleler kavramlara ilişkin kanıt olarak kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 8’i vatandaşlık kavramı ile bağlantılı bir cümle kuramadığı, 10’u kavramla ilgili cümle yazmadığı için kapsam dışı bırakılmış, 325 öğrenciden elde edilen veriler analiz edilmiştir.

2.5. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu’nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma için Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu’nun 19.10.2023 tarih ve 24 sayılı toplantısında 08 numaralı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonucunda ulaşılan verilerden elde edilen bulgular frekans tabloları ve kavram ağları yardımıyla açıklanmıştır. Öncelikle vatandaşlık

kavramına ilişkin Türk ve Suriyeli ortaokul öğrenciler tarafından verilen cevap kavramlar frekans tabloları aracılığı ile sunulmuştur. Bu frekans tablolarına ait bulgular ve yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. Türk öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin verdikleri cevap kavramlar ve frekans değerleri

Cevap Kavram	f		Cevap Kavram	f
Saygı	31		Aynı yerde yaşayanlar	9
Birlik	26		Halk	9
Berberlik	25		Arkadaşlık	8
Sevgi	24		Türkiye	8
Millet	21		Toplum	8
Kardeşlik	20		Atatürk	7
Dayanışma	18		Cumhuriyet	6
Dostluk	17		İrkçılık	6
Haklarımız	15		Güven	6
Yardımsızlık	15		Hukuk	6
Vatan	13		Hürriyet	6
Sorumluluk	12		Hoşgörü	5
Ülke	11		Kimlik almak	5
Aitlik duygusu	11		Fedakârlık	5
Adalet	10		Askerlik	5
Yardımlaşma	10		Özgürlük	5
İnsanlık	10		İyilik	5
İnsan	10		Yaşama	5
Şehitlerimiz	9		Diğer	118
Vatan sevgisi	9			

Türk öğrenciler tarafından vatandaşlık kavramına ilişkin 93 farklı kavram üretilmiştir. Bu kavramlardan 55'i belirlenen kesme noktalarının altında kaldığı için (4 ve daha az tekrar eden) tabloya dahil edilmemiş, fakat tablonun altındaki bölümünde verilmiştir. Yani, 4 ve daha az frekansa sahip olan kavramlar analiz dışında bırakılmış ve bu kavramlarla oluşturulacak olan kavram ağında yer almamıştır. Türk öğrenciler tarafından üretilen kavramlara bakıldığında 38 kavramın analize dâhil olduğu ve bunlar içinde en çok frekansa sahip olan kavramın "saygı" (f=31) olduğu görülmektedir. Saygı kavramından sonra en fazla kullanılan kavramların "birlik" (f=26), "beraberlik" (f=25) ve "sevgi" (f=24) olduğu görülmektedir. Vatandaşlık kavramına ilişkin Türk öğrenciler tarafından verilen cevap kavramlar arasında frekansı 4 ve 4'ten az olan cevaplar Tablo. 2'de Diğer seçeneğinde toplanmıştır. Türk öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin örnek cümleleri şu şekildedir:

Vatandaşlık insanların birbirlerine sevgi duygusuyla kenetlendiği bir bağıdır. (TÖ13)

Vatandaşlık saygı temeli üzerine kurulursa toplumda huzur olur. (TÖ25)

Deprem anlarında vatandaşlık bilinciyle hareket eden insanlar dayanışma göstererek birbirine destek olur. (TÖ61)

Şehitlerimizin emanet ettikleri vatani korumak vatandaşlık görevimizdir. (TÖ111)

Vatandaşlık yoksullara, hastalara, ihtiyaç sahiplerine yardım etmektir. (TÖ41)

Vatandaşlık çevremizi temiz tutmak ve toplumsal kurallara uyararak diğer bireylerin haklarına saygı göstermektir. (TÖ33)

Herkes için adaletli vatandaşlık herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip olmasıdır. (TÖ128)

Vatandaşlık vatan sevgisini taşıyan insanların ülkesi için çok çalışmasıdır. (TÖ152)

Vatandaşlık cumhuriyete sahip çıkmayı ve haklarımızı korumayı gerektirir. (TÖ87)

Vatandaşlık kardeşlik bağlarını güçlendirir, toplumda birlik ve beraberliği sağlar. (TÖ75)

Tablo 3. Suriyeli öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin verdikleri cevap kavramlar ve frekans değerleri.

Cevap Kavram	f		Cevap Kavram	f
Sevgi	32		Ülke	9
Vatan	31		Birlik	9
Türkiye	25		İnsan	8
Millet	24		Eğitim hakkı	7
Saygı	17		Kimlik	7
Yardıms severlik	15		Vatan sevgisi	7
Sorumluluklar	14		Toprak	5
Vatandaş	11		Kurallar	5
İyi insan olmak	11		Halk	5
Berberlik	10		İyilik	5
Arkadaş	10		Paylaşmak	5
Savaş	9		Diğer	119
Suriye	9			

Suriyeli öğrenciler tarafından Vatandaşlık kavramına yönelik 85 farklı cevap kavram üretilmiştir. Bu kelimelerden 61'i belirlenen kesme noktalarının altında kaldığı için tabloya dâhil edilmemiştir. Fakat bu tablonun altında verilmiştir. Başka bir ifadeyle 4 ve daha az frekansa sahip olan kavramlar analiz dışı kalmış ve bu kavramlarla oluşturulacak olan kavram ağında yer almamıştır. Suriyeli öğrenciler tarafından Vatandaşlık kavramına ilişkin üretilen kavramlara bakıldığında 24 kavramın analize dâhil olduğu ve bunlar içinde en çok frekansa sahip olan kavramın "sevgi" (f=32) kavramı olduğu görülmektedir. Tablo 3. incelendiğinde Sevgi kavramından sonra en çok frekansa "vatan" (f=31), "Türkiye" (f=25) ve "millet" (f=24) kelimelerinin sahip olduğu görülmektedir. Tablo.2'de olduğu gibi Tablo.3'te de Suriyeli öğrenciler tarafından vatandaşlık kavramına ilişkin öğrenciler tarafından oluşturulan kavramlar arasında frekansı 4 ve 4'ten az olan cevaplar tabloda Diğer seçeneğinde toplanmıştır. Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin örnek cümleleri şu şekildedir:

Vatandaşlık sevgi ve anlayışla kabul edilmektir. (SÖ53)

Vatandaşlık vatanımız Türkiye'ye olan sevgimizdir. (SÖ89)

Vatandaşlık Türkiye ve milletin bir parçası olmaktır. (SÖ127)

Vatandaşlık ve kimlik sahibi olmak Türkiye'de bize yaşama hakkı sunar. (SÖ21)

Biz Suriye'den geldik ama vatandaşlık kazanarak Türkiye'de yaşamak istiyoruz. (SÖ76)

İyi bir insan olarak davranmak sorumluluklarımızı yerine getirmek vatandaşlıktır. (SÖ93)

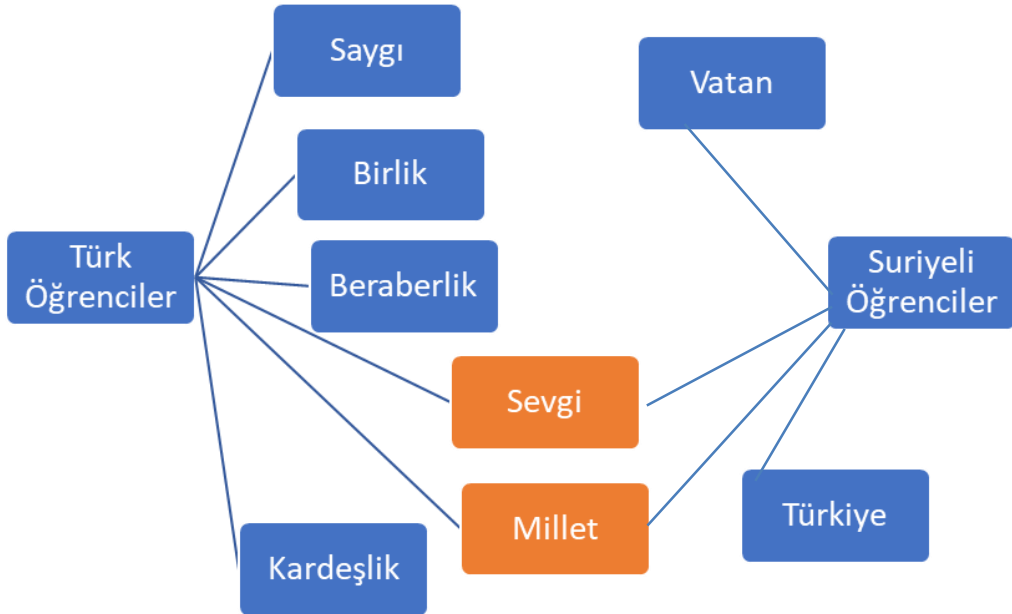
Suriye'de savaş çıktığında biz buraya geldik ve herkes bize yardım etti, vatandaşlık budur. (SÖ34)

Vatandaşlık vatan sevgisidir, Türkiye çok güzel, Türkiye'yi çok seviyorum. (SÖ114)

Vatandaşlık toplumda beraberlik içinde yaşamaktır. (SÖ45)

Vatandaşlık eğitim hakkı sağlar ve okula geliriz. (SÖ146)

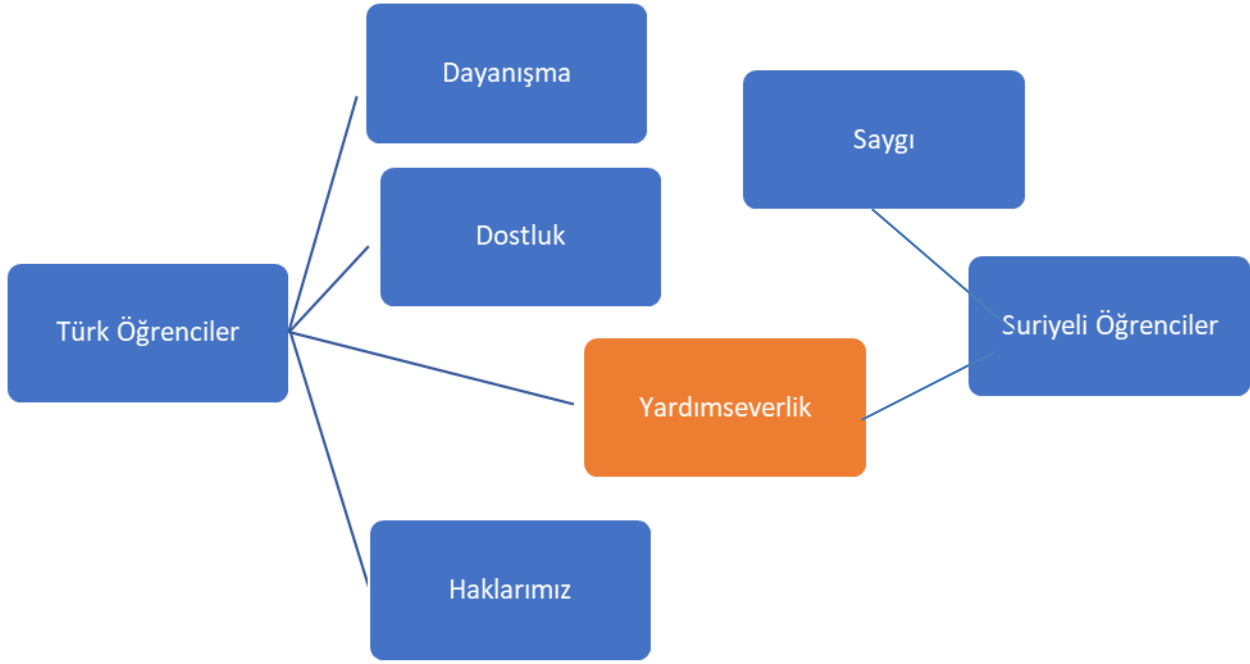
Bu bulgulardan sonra, Türk ve Suriyeli bilişsel yapılarını ortaya koymak amacıyla Vatandaşlık kavramına ilişkin frekans tablolarındaki cevap kavramlardan belirlenen kesme noktalarına göre tüm sınıf düzeylerinin birlikte gösterildiği kavram ağları oluşturulmuştur. Bu kavram ağlarına ait oluşturulan şekiller ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Şekil 2. Kesme noktası 20 ve üstü için oluşturulan kavram ağı

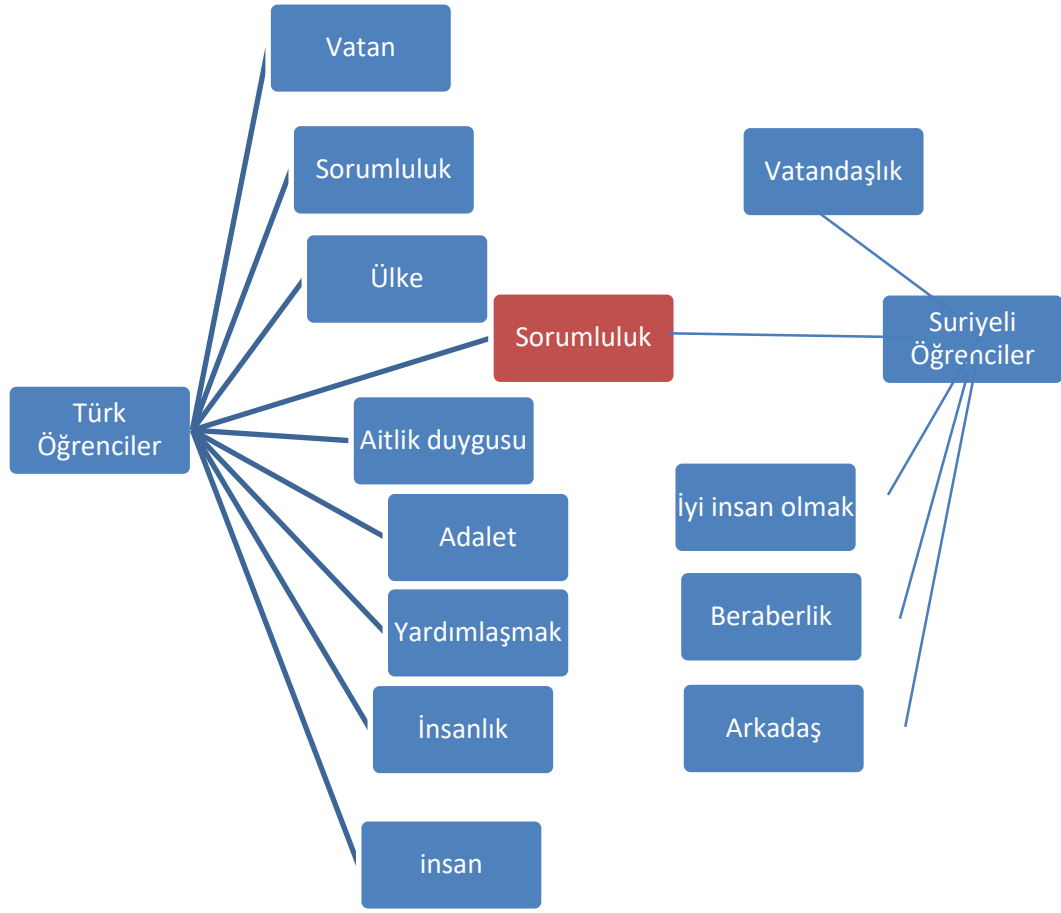
Şekil 2. incelendiğinde, Türk ve Suriyeli öğrencilerin vatandaşlık kavramıyla ilgili üretilen kelimelerden 20 ve üzeri kesme noktasıyla oluşturulan ağında 8 cevap kavramın yer aldığı görülmektedir. Bunlardan iki tanesi Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından ortak olarak üretilmiştir. Bu aralıkta Türk öğrenciler Vatandaşlık anahtar kavramıyla “saygı”, “birlik”, “beraberlik”, “sevgi”, “millet”, “kardeşlik” kavramlarını, Suriyeli öğrenciler “vatan”,

“sevgi”, “millet” ve “Türkiye” kavramlarını ilişkilendirmiştir. Sevgi ve millet kavramları kesme noktası 20 ve yukarısı için Türk ve Suriyeli öğrenciler ortak kavramlar olmuştur. Bu durum, tüm sınıf düzeylerindeki öğrenciler tarafından vatandaşlığın sevgi temeline sevgi temeline dayandığını ve bir milletle bağlantılı olduğunu algılayabildiklerini ortaya koymaktadır.

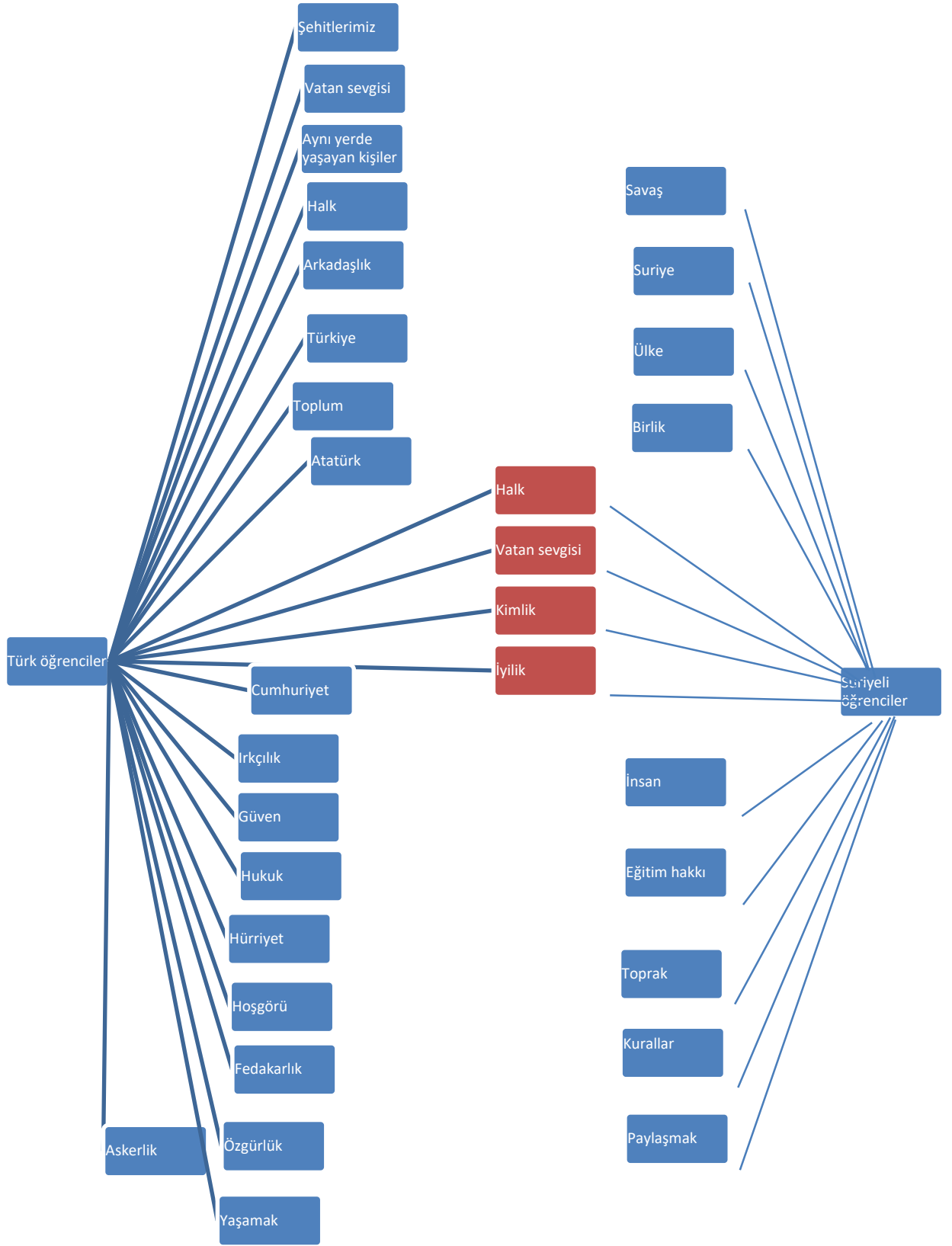
Şekil 3. Kesme noktaları 15- 19 aralığı için oluşturulan kavram ağı

Şekil 3. incelendiğinde, Türk ve Suriyeli öğrencilerin Vatandaşlık kavramıyla ilgili üretilen cevap kavramlardan 15 ve 19 arası kesme noktasıyla oluşturulan kavram ağında 6 cevap kavramın yer aldığı görülmektedir. Bu aralıkta Türk öğrenciler Vatandaşlık anahtar kavramıyla “dayanışma,” “dostluk”, “haklarımız” ve “yardımseverlik” kavramlarını, Suriyeli öğrenciler “saygı” ve “yardımseverlik” kavramlarını ilişkilendirmişlerdir. Yardımseverlik kesme noktası 15 ve 19 arasında Türk ve Suriyeli öğrenciler için ortak cevap kavram olmuştur. Yardımseverlik, vatandaşların topluma katkıda bulunma ve diğer insanlara yardım etme arzularını ifade eder ve toplumun sağlıklı işleyişi ve dayanışması için önemli bir kavramdır. Yardımseverlik, vatandaşlık bilincinin bir parçası olarak, toplumun refahını artırır ve bireylerin topluma olan bağlılığını güçlendirir. Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından yardımseverliğin vatandaşlık kavramı ile ilgili ortak cevap kavram olması öğrencilerin bu bağlantıyı algılayabildiklerini ortaya koymaktadır.

Şekil 4. kesme noktaları 10-14 aralığı için oluşturulan kavram ağı

Şekil 4. incelendiğinde, Türk ve Suriyeli öğrencilerin Vatandaşlık kavramıyla ilgili üretilen kavramlardan 10 ve 14 arası kesme noktasıyla oluşturulan kavram ağında 12 kavramın yer aldığı görülmektedir. Bu aralıkta Türk öğrenciler Vatandaşlık anahtar kavramıyla “vatan”, “sorumluluk”, “ülke”, “aitlik duygusu”, “adalet”, “yardımlaşmak”, “insanlık” ve “insan” kavramlarını, Suriyeli öğrenciler “sorumluluk”, “vatandaş”, “iyi insan olmak”, “beraberlik” ve “arkadaş” kavramlarını ilişkilendirmişlerdir. Sorumluluk kavramı kesme noktası 15 ve 19 arasında Türk ve Suriyeli öğrenciler için ortak kelime olmuştur. Vatandaşlık bireye belirli haklar sunarken sorumluluklar bu hakların sürdürülebilirliği ve toplumun düzeni için yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri temsil eder. Vatandaşlar haklarından yararlanırken toplumsal sorumluluklarını da yerine getirerek bu dengeyi sağlamalıdır. Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından sorumluluk kavramının ortak üretilen cevap kavram olması, vatandaşlık kavramını sorumluluklarımızla ilişkilendirebildiklerini ve bu bağlantıyı kurabildiklerini ortaya koymaktadır.

Şekil 5. Kesme noktaları 5-9 aralığı için oluşturulan kavram ağı

Şekil 5. incelendiğinde, Türk ve Suriyeli öğrencilerin Vatandaşlık kavramıyla ilgili üretilen kavramlardan 5 ve 9 arası kesme noktasıyla oluşturulan kavram ağında 29 kavramın yer aldığı görülmektedir. Bu aralıkta Türk öğrenciler “şehitlerimiz”, “vatan sevgisi”, “aynı yerde yaşayan kişiler”, “halk”, “arkadaşlık”, “Türkiye”, “toplum”, “Atatürk”, “cumhuriyet”, “ırkçılık”, güven, “hukuk”, “hürriyet”, “hoşgörü”, “kimlik”, “fedakârlık”, “askerlik”, “özgürlük”, “iyilik” ve “yaşama” kavramlarını, Suriyeli öğrenciler ise “savaş”, “Suriye”, “ülke”, “birlik”, “insan”, “eğitim hakkı”, “kimlik”, “vatan sevgisi”, “toprak”, “kurallar”, “halk”, “iyilik” ve “paylaşmak” kavramlarını kullanmışlardır. “Halk, Vatan sevgisi, Kimlik ve İyilik” kavramlarını Suriyeli ve Türk öğrenciler için kesme noktası 5 ve yukarısı için ortak kavram olmuştur. Bu durum, Türk ve Suriyeli öğrenciler tarafından vatandaşlık kavramının aynı ülkede yaşayan ve o ülkenin yurttaşı olan, aralarında soy ve din yönünden bağ bulunan insan topluluğu olan Halk, ülkesine duyduğu sevgi ve bağlılık olan Vatan sevgisi, vatandaşlık yoluyla kimlik kazanma ve iyilik yapma ile bağlantısı olduğunu algılayabildiklerini ortaya koymaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulgularına göre Türk ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri tarafından “vatandaşlık” kavramına yönelik toplamda 93 farklı kavram üretilmiştir. Bu kelimelerden 38 tanesi 5 ve üzeri frekansa sahip olduğu için analize dâhil edilirken; 55 kavram ise dört ya da daha az frekansa sahip olduğu için analize dâhil edilmemiştir. Analize dâhil edilen bu kavramlar incelendiğinde, en çok tekrar edilen kavramın "saygı" olduğu görülmüştür. Bu kavramı çoktan aza doğru takip eden diğer kavramlar ise "birlik" ve "beraberlik" ve “değer” kavramlarıdır. Bu bulgu, katılımcıların önemli bir bölümünün bilişsel yapılarında vatandaşlık kavramının temelinde saygının, birlik ve beraberliğin ve değerlerin yer aldığını ortaya koymaktadır. Vatandaşlık ve değer kavramları arasındaki ilişki bir toplumun nasıl şekillendiğini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu ilişki, vatandaşların bireysel ve kolektif kimlikleri, toplumsal normlar ve etik sorumluluklarla doğrudan bağlantılıdır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan vatandaşlık kavramını değerlere sahip olma olarak gördükleri anlaşılmıştır. Kılınç ve Dere (2013) de lise öğrencilerinin iyi vatandaş algısını araştırdıkları çalışmada ahlaki değerlerin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çelikkaya (2013) çalışmada vatandaşlık eğitiminin amaçlarından birinin değerler eğitimi olduğu vurgusu vatandaşlık eğitimi ile değerlerin birbirine bağlı içerikler olduğunu göstermiştir. Kızılay (2015)’in araştırmasında, öğrencilerin iyi vatandaşın sahip olması gereken niteliklerden en çok değer boyutuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Özdemir, Aybar Ercan ve Yiğit (2023)’in üstün yetenekli öğrencilerle yaptıkları çalışmada, öğrenciler genel olarak iyi vatandaş olma şartında çevreye saygılı ve ülkesi için sorumluluk sahibi olmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Dynneson (1992), Prior (1999), Ersoy (2012) ve Yeşilbursa (2015)’nin çalışmada da benzer olarak ahlaki ve etik davranışlar boyutu mevcuttur. Vatandaşlık ve değer kavramları bir toplumun bütünlüğünü sağlayan unsurlardır. Vatandaşlık bireyleri topluma bağlarken değerler bu bağı güçlendirir. Bu nedenle değerleri ne kadar güçlü olursa vatandaşlık bilinci de o kadar gelişmiş olur.

Suriyeli ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri tarafından “vatandaşlık” kavramına yönelik toplamda 85 farklı kavram üretilmiştir. Bu kavramlardan 24’ü 5 ve üzeri frekansa sahip olduğu için analize dâhil edilirken; 61 kavram ise dört ya da daha az frekansa sahip olduğu için analize dâhil edilmemiştir. Analize dâhil edilen bu kavramlar incelendiğinde, en çok tekrar edilen cevap kavramın "sevgi" olduğu görülmüştür. Bu kavramı sırasıyla takip eden diğer kavramlar ise "vatan" ve "Türkiye" kavramlarıdır. Vatandaşlık, belirli bir vatana aidiyet duyma ve o vatana ait ortak değerler, yasal düzenlemeler, örf, adetler gibi toplumsal

düzenlemelere uyma davranışıdır (Uğurlu, 2011). Öğrencilerin vatandaşlık kavramıyla ilgili kurdukları cümleler analiz edildiğinde, Suriyeli öğrencilerin önemli bir bölümünün bilişsel yapılarında vatandaşlık kavramının temelinde sevginin yer aldığı ve vatandaşlığı vatan ve Türkiye ile bağdaştırdıkları, vatan olarak Türkiye'yi gördükleri ve Türk vatandaşlığına sevgi duydukları şeklinde görülmüştür.

Vatandaşlık ve vatan kavramları, bireyin bir ülkeye ve onun topraklarına olan hukuki, sosyal ve duygusal bağlılığı, o ülkenin parçası olma hissi ve o ülke için taşıdığı için sorumlulukları içeren birbiriyle sıkı şekilde bağlantılı ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Vatandaşlık, bireyin vatanına olan bağlılığını hukuki çerçeveye oturturken, vatan ise bu bağlılığın kültürel ve coğrafi temelini oluşturur. Bu nedenle vatan kavramıyla ilgili yapılan çalışmaları da göz ardı etmemek gerekir. Baloğlu Uğurlu ve Karaca (2023), Türk ve mülteci öğrencilerin vatan kavramına yönelik metaforlarının tespit edildiği ve karşılaştırıldığı araştırmada, öğrencilerin oluşturdukları metaforlara uygun olarak vatan kavramı hem Türk hem de mülteci öğrenciler için en fazla maddi ve manevi ihtiyaçların karşılandığı yer anlamına gelmektedir. Alanyazında vatandaşlık kavramıyla ilgili yapılan araştırmalardan benzer sonuçları görmek mümkündür. Boğazlıyan ve Yılmaz (2018) ortaokul 8. sınıf öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada da vatandaşlık kavramının bir millete bağlı olma, toplumsal sorumlulukları yerine getirme, özgürlükçü olma ve dayanışmaya önem verme bağlamında değerlendirilmiş olduğu görülmüştür. Benzer şekilde alanyazında ortaokul öğrencileriyle yapılan vatan kavramına ilişkin metafor analizi çalışmalarında vatan kavramına ilişkin olumlu sonuçları görmek mümkündür. Yılmaz (2013) ilköğretim öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada, öğrenciler vatandaşlığı ülke ve toprak parçası, ülke üzerinde yaşayan insan topluluğu olarak tanımlamışlardır. Özkan ve Taşkın (2014) tarafından gerçekleştirilen metafor analizi araştırmasında vatan kavramı çerçevesinde anne, baba, aile, can, kalp, kardeş, okul, beraberlik metaforlarının öğrenciler tarafından üretildiği ortaya konulmuştur. Er Türküresin, (2018), vatan kavramının aile, anne, baba, ev, dünya, kitap, cennet metaforları etrafında şekillendirildiği tespit etmiştir.

Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencileri için 20 ve üzeri kesme noktasında “sevgi” ve “millet” kavramları, 15 -19 aralığında “yardımseverlik” kavramı, 10- 14 aralığında “sorumluluk” kavramı, 5-9 aralığında “halk”, “vatan sevgisi”, “kimlik” ve “iyilik” kavramları ortak kavramlar olmuştur. Bu bulgu Türk ve Suriyeli öğrencilerin vatandaşlığın temelinde sevgi kavramını koyduklarını, yardımseverlik ve iyilik gibi değerlere ne kadar önem verdiklerini göstermektedir. Ayrıca kimlik olarak bir ülkenin vatandaşlığını kazanmanın da bilişsel yapılarında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapıları incelediğinde öğrencilerin yazdıkları cevap cümlelerden anlaşıldığı üzere verdikleri saygı, birlik, beraberlik, sevgi, yardımseverlik, sorumluluk cevapları öğrencilerin bu değerleri benimsediklerini göstermektedir. Bireylerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmelerinde, toplum içinde bilinçli ve duyarlı bireyler olarak yetişmelerinde vatandaşlık eğitimi kritik bir rol oynar. Etkili ve sorumlu bir vatandaşın sahip olması gereken temel özelliklerden biri de değerleri benimsemesidir (NCSS, 2012). Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin verdikleri cevaplar vatandaşlıkla ilgili değerleri benimsediklerini göstermektedir. Değer kavramı, sosyal hayatın vatandaşlık tipinin oluşturulmasında toplumsal tutum ve beklentileri yansıtan bir inanç sistemi olarak ifade edilebilir (Rokeach, 1973). Etkili vatandaşların yetiştirilmesi için değerleri benimsemiş bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin bu değerleri benimsemesi toplumsal devamlılığın sağlanması için de önemlidir. Vatandaşlığın

gerçekleşebilmesi için bireylerin içinde yaşadığı toplumun değerlerini öğrenerek onları içselleştirmesi gerekmektedir. Türk ve Suriyeli öğrencilerin verdikleri cevaplardan vatandaşlık ile ilgili değerleri benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmada olduğu gibi vatandaşlık kavramı değerler ile açıklanmaktadır ve vatandaşlık için bireysel, toplumsal, ulusal ya da evrensel değerler gibi genel değerlerin öneminden bahsedildiği görülmektedir. Sim ve Low (2012) da vatandaşlık eğitimi için sevgi, saygı gibi temel değerlerin kazandırılmasının gereğinden bahsetmektedir. Merey vd. (2012) Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi ile vatandaşlık eğitiminin bireysel ve toplumsal değerler yoluyla kazandırılmaya çalışıldığını belirtirler. Kan (2009a) çalışmasında da vatandaşlığın bazı değerlere sahip olmakla ilişkili olduğundan bu değerlerin ise ulusal ve evrensel değerler olduğundan bahsetmektedir. Kan (2009b) bir diğer çalışmasında vatandaş kavramını sorumluluk değeriyle açıklamaktadır. Bu durum vatandaşlık için önemli olan değerlerden birisi sorumluluk değeri olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Öcal ve Kemer kaya (2011) yapmış oldukları çalışmada katılımcılar iyi vatandaşı saygılı, vatanını ve milletini seven ve koruyan, topluma ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiren olarak tanımlamışlardır. Karasu Avcı vd. (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları araştırma, vatandaşlık ve değerler arasındaki ilişkiyi değerlerin vatandaşlığın şekillenmesine katkı sağladığı; etkili bir vatandaşın vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, çalışkanlık, bilimsellik, saygı ve eşitlik gibi değerlere sahip olacağı şeklindedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarını karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koyması ve vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarındaki değerleri ortaya koyması bakımından önemlidir.

Bu araştırma Türk ve Suriyeli ortaokul öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. Benzer bir çalışma farklı milletlerden yabancı uyruklu öğrencilerle de yürütülebilir ve öğrencilerin bu kavramlara yönelik bilişsel yapıları sınıf düzeyi, cinsiyet vb. çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Öğrencilerin vatandaşlık kavramı ile kurdukları ilişkileri zihinlerinde nasıl yapılandırdıklarını ortaya çıkarabilmek için kelime ilişkilendirme testi ile birlikte görüşme, gözlem ve kavram haritası gibi teknikler de kullanılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık kavramına yönelik bilişsel yapılarının geliştirildiği etkinlikler tasarlanarak deneysel çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Z. (2012), “Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim”, *Journal of International Social Research*, 5(20): 292-303.
- Bahar, M. ve Özatlı, N. S. (2003). Kelime ilişkilendirme test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Baloğlu Uğurlu, N. ve Karaca, Ş. (2023). Vatan olgusunun zihinlerdeki imgesi: Türk ve mülteci öğrenciler ile yapılan karşılaştırmalı bir metafor araştırması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14 (1), 31-53. DOI: 10.51460/baebd.1078630
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274
- Barr, R., Barth, L. J. ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. (C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Battery, M. (2003). The end of citizenship? The nation state, threats to its legitimacy and citizenship education in the twenty first century. *Cambridge Journal of Education*, 33(1), 101-102.
- Boğazlıyan, B. ve Yılmaz, A. (2018). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık üzerine metaforik algıları [Metaphorical perceptions of secondary school 8th grade students toward citizenship]. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 70-89. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eyyad/issue/47266/595613>
- Council of Europe. (2004). All-European Study on Education for Democratic Citizenship Policies. Council of Europe. Erişim Adresi: http://www.edchreturkey-eu.coe.int/Source/Resources/Pack/AllEuropeanStudyEDCPolicies_En.pdf Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020
- Çakmak, A. (2018). Vatandaşlık algısı ve vatandaşlık eğitimi. *Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University*, 6(2), 1-12.
- Çelikkaya, T. (2013). Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitabına yansımaları düzeyleri, *Turkish Studies*, 8 (8), 1715-1731.
- Çevik, M. S. ve Erçetin, Ş. Ş. (2021). Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches*, 11(18), 1-16.
- Doğan, İ. (2005). *Modern toplumda vatandaşlık demokrasi ve insan haklarının kültürel temelleri*. Ankara: Pegem.
- Dynneson, T. (1992) What does good citizenship mean to student?, *Social Education Journal*. 55– 58.
- Edge, D. ve Copp, G. (2000). Young people and changing identities/citizenship in Europe: Citizens 'R' Us? A. Ross. (Ed). *Proceedings of the Second Conference of the Children's Identity and Citizenship in Europe Thematic Network- Athens* (p.217–222). London: CiCe Publication.
- Er Türküresin, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinin vatan kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2018(10), 30-41.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ersoy, A. F. (2012). Annelerin vatandaşlık algısı, çocuklarında vatandaşlık bilinci geliştirme uygulamaları ve karşılaştıkları sorunlar. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3) Yaz/Summer, 2111-2124.
- Golubeva, I. (2018). The links between education and active citizenship/civic engagement. NESET II Ad Hoc Report No 1/2018. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2019/06/NESET2_AHQ1.pdf (Erişim Tarihi: 14.12.2019).
- Gökdemir, A. ve Polat, B. (2019). 1924 ile 2005 yılları arasındaki sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan hukuk konularının incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (5)20, 344-360

- Gül, M. ve Şaşman-Kaylı, D. (2020). Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinde sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir araştırma: Uşak üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 985-1007.
- İbrahimoğlu, Z. (2014). *Gayri müslim azınlıklara göre Türkiye'de vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara üniversitesi, Eğitim bilimleri enstitüsü, İstanbul.
- Kan, Ç. (2009a). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kan, Ç. (2009b). Sosyal Bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Kara, C. ve Topkaya, Y. (2012). Aktif vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 4(3), 147-159.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks yayınevi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu Avcı, E. (2016). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolü. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 1(1), 1-23.
- Karasu-Avcı, E., Faiz, M. ve Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), s.263-296. <https://doi.org/10.34234/ded.655916>
- Kartal, O. Y. ve Kıncal, R. (2012). Medya okuryazarlığı eğitimi alan rehberlik ve psikolojik danışmanlık anabilim dalı öğrencilerinin aktif vatandaşlık düzeylerini etkileyen faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*.36, 169-191
- Kempa, R. F. ve Nicolas, C. E. (1983). Problem solving ability and cognitive structure – an explanatory investigation. *European Journal of Science Education*, 5, 171-184.
- Keskin, E. ve Örgün, E. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sürdürülebilir turizm olgusunun kavramsal analizi: Ürgüp örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(1), 30-40.
- Kerr, D. (1999). *Citizenship education: An international comparison*. London: QCA/NFER.
- Kılınç, E. ve Dere, İ. (2013). Lise öğrencilerinin “iyi vatandaş” kavramı hakkındaki görüşleri. *J. Soc. Stud. Educ. Res.* 4(2), 103-124.
- Kızılay, N., (2015). “Sosyal bilgiler öğretmenim: Bana göre iyi vatandaş / My social studies teacher: A good citizen in my opinion”, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8468>, p.987-1006.
- Merey, Z., Kuş, Z. ve Karatekin, K. (2012). İlköğretimde vatandaşlık eğitimi: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 795-821.
- National Council For The Social Studies (NCSS), (2005). *Curriculum standards for social studies: I. Introduction*. Washington DC: NCSS.

- National Council For The Social Studies (NCSS), (2012). Curriculum standards for Social Studies: Introduction. Erişim adresi: <http://www.ncss.org/standards/introduction>
- Öcal, A. ve Kemer kaya, G. (2011). Yetiştirme yurdunda kalmış yetişkinlerin devlet ve vatandaşlık algıları üzerine nitel bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 63-82. <https://dergipark.org.tr/en/pub/omuefd/issue/20250/214853>
- Özdemir, F., Aybar Ercan, Y. ve Yiğit, E. Ö. (2023). Perceptions of gifted people on the concept of citizenship. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 24(2), 291-306. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdersisi.951891>
- Özkan, R. ve Taşkın, M, A. (2014). İlköğretim öğrencilerinin vatan olgusuna ilişkin algılarının belirlenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, XVII, 889-906. <https://doi.org/10.14225/Joh461>
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. ed. C. Öztürk *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Polat, G. (2013). Determination of the cognitive structures of year secondary school students through word association test techniques. *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics Education*, 7(1), 97-120.
- Prior, W (1999), What is means to be a “Good Citizen” in Australia. *Social Education*. 27 (2).
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Sim, J. B. Y. ve Low, E. L. (2012). Character and citizenship education: Conversations between personal and societal values. *Asia Pacific Journal of Education*, 32(4), 381-394.
- Safran, M. (2008). *Sosyal bilgiler öğretimine bakış. Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (1-19). (Ed. Tay, B. ve Öcal, A.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sağırılı, M. (2005). *Bir konu alanı olarak vatandaşlık bilgisi*, Temiz Töre, E. (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* (9- 27). İstanbul: Lisan Yayıncılık
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (25. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Tay, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminin dününü bugünü ve yarını*. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). s.1-17. Ankara: Pegem Akademi.
- Tupper, J. A. ve Cappello, M.P. (2012). (Re)creating citizenship: Saskatchewan high school students’ understanding of the ‘good’ citizen. *Journal of Curriculum Studies*, 44 (1), 37-59.
- Uğurlu, C. T. (2011). Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye’de vatandaşlık eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 153-169.
- Uyangör, N. (2007). *İlköğretim 7. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Yeşilbursa, C. C. (2015). Turkish pre-service social studies teachers' perceptions of "good" citizenship, *Academic Journals*, 10(5), 634-640.
- Yıldız, M. (2018). Vatandaşlık algısı ve siyasal katılım. *Journal of International Social Research*, 11(57), 111-120.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 453-463
- Westheimer, J., ve Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American educational research journal*, 41(2), 237-269.

Research Article

Determining the Cognitive Structures of Turkish and Syrian Secondary School Students Regarding the Concept of Citizenship

Türk ve Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Belirlenmesi

Rabia ÜNAL & Hüseyin ÇALIŞKAN

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Although there are different definitions of citizenship, it can be said that citizenship is generally defined as the political bond between the individual and the state (Battery, 2003; Edge & Copp, 2000; İbrahimoglu, 2014). Citizenship education refers to the structuring of young people in a way that ensures awareness of their own roles and responsibilities as citizens (Kerr, 1999). The main purpose of national education is to raise students as citizens of the Republic of Türkiye who have democratic skills and values, are open to scientific thinking, respect human rights, can work in cooperation, have developed a love of the republic and democracy, know their rights, and are responsible (Doğan, 2005).

Concepts are tools of the mind for thinking, understanding, distinguishing, or grouping information. In this way, they help people use and comprehend their knowledge (Senemoğlu, 2018). It is important to test the acquisition of the concepts because a correct understanding and thinking process cannot be mentioned if the concepts are not acquired correctly. For this reason, this study aims to determine the cognitive structures of Turkish and Syrian secondary school students regarding the concept of citizenship through the word association test (WAT). This research attempts to analyze the cognitive structures of the Syrian students living in our country for about 10 years, by comparing them with the cognitive structures of Turkish students.

Methods

The research was carried out using a survey design. The WAT prepared for the research was used as a data collection tool. The students were asked to write the words that came to their minds about the key concept of “citizenship” in the WAT within the time given to them. The research sample was selected by maximum variation sampling and consisted of 325 secondary school students, 160 of whom were Turkish and 165 were Syrian, studying in Kayseri in the 2022-2023 academic year. As a result of the research, the words obtained related to the concept of citizenship were examined in detail by tabulating, and conceptual networks were created in line with the break-off points determined by considering the repeated words.

Results and Discussion

According to the research findings, a total of 93 different words for the concept of “citizenship” were produced by Turkish secondary school 5th-, 6th-, 7th-, and 8th-grade students. Among these words, 38 were included in the analysis because they had a frequency of 5 or more, while 55 words were not included in the analysis because they had a frequency

of 4 or less. Looking at these words included in the analysis, it was seen that the most repeated word was “respect” (f = 31). Other words that follow this word, from most to least frequent, were “unity” (f = 26) and “togetherness” (f = 25). This finding reveals that the concept of citizenship is based on the notion of “respect” in the cognitive structures of a significant part of the participants, and citizenship was perceived as being associated with “unity” and “solidarity”. In addition, this finding suggests that a significant portion of Turkish participants can associate the concept of citizenship with other correct concepts in parallel with scientific knowledge.

A total of 85 different words for the concept of “citizenship” were produced by Syrian secondary school 5th-, 6th-, 7th-, and 8th-grade students. Among these words, 24 with a frequency of 5 or more were included in the analysis, while 61 words were not included in the analysis because they had a frequency of 4 or less. Looking at these words included in the analysis, it was seen that the most repeated word was “love” (f = 32). Other words that follow this word, from most to least frequent, were “homeland” (f = 31) and “Türkiye” (f = 25). This finding shows that a significant portion of Syrian students placed love at the core of their cognitive structures regarding the concept of citizenship and associated citizenship with homeland and Türkiye. This finding indicates that based on the cognitive structure of a significant part of the Syrian participants regarding the concept of citizenship, they see Türkiye as their homeland and love Turkish citizenship.

Looking at the cognitive structures of Turkish and Syrian secondary school students regarding the concept of citizenship, it is apparent that students’ answers such as respect, unity, togetherness, love, benevolence, and responsibility show that they have adopted these values. One of the basic characteristics that an effective and responsible citizen should have is the ability to embrace values (NCSS, 2012). The answers given by Turkish and Syrian secondary school students show that they have adopted values related to citizenship. The research results are important in terms of revealing the cognitive structures of Turkish and Syrian secondary school students related to the concept of citizenship comparatively and uncovering the values in their cognitive structures related to the concept of citizenship.

Yazarların katkı oranı:

Rabia ÜNAL %60

Hüseyin ÇALIŞKAN %40.